

Hallintovaliokunnalle

VNS 5/2025 vp Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle aluekehittämisen ja EU:n alue- ja rakennepolitiikan lainsäädännöstä

Kiitämme mahdollisuudesta antaa lausunto selonteosta, jonka tarkoituksena on arvioida ja kuvata alueiden kehittämisen ja sen lainsäädännön kokonaisuutta sekä toimeenpanoa. Esitämme, että seuraavia asioita huomioidaan valiokunnan lausunnossa.

Kehitys maailmalla osoittaa, että aluekehittämisen tulee olla aidosti paikkaperusteista, ihmiskeskeistä ja tulevaisuuteen suuntautunutta

Maailman talousmaantiedettä on ravisteltu viimeisten kolmen vuosikymmenen aikana. Aasia on kasvanut voimakkaasti, kun taas Euroopan osuus maailman BKT:sta on kutistunut 25 %:sta vuonna 1991 alle 17 %:iin vuonna 2022. Muutos ei ole ollut yhtenäistä. Monet Euroopan alueet, erityisesti etelässä ja osissa länttä, kokevat vuosikymmenten taloudellista pysähtyneisyyttä. Instituutioita pidetään kehityksen parhaiten varjeltuna salaisuutena: alueet, joilla on pätevä hallinto, tuottavat jatkuvasti parempia tuloksia. Samaan aikaan Euroopan unionin politiikkaan on ehdotettu perustavanlaatuista uudelleenjärjestelyä 2028+ monivuotisen rahoituskehityksen yhteydessä.¹

Jatkuva, maantieteellisesti keskittynyt talouslasku voi johtaa vakaviin seurauksiin, jos sitä ei hallita. Kasvava tyytymättömyys vähentää merkittävästi alueellista kasvupotentiaalia heikentämällä luottamusta talouteen. Tähän haasteeseen vastaamiseen tarvitaan kokonaisvaltaista ja systeemistä lähestymistapaa. Taloudelliset ilmiöt, kuten kasvu, eriarvoisuus ja tyytymättömyys ovat syvästi kietoutuneet toisiinsa eikä niitä voi tehokkaasti käsitellä erillään, sivuuttaen laajemmat dynamiikat.² Euroopan komission 9. koheesioraportti osoittaa, että kehitys on ollut epätasaista. Suomen osalta kehitys näyttää siltä, että alueet ovat lähestyneet toisiaan eivätkä erot ole ainakaan kasvaneet.³ Suomella on edelleen tarve talouskasvulle.

¹ Katso Rodríguez-Pose, A. (2025). Forging a sustainable future together: Cohesion Policy at its defining moment. *Regional Studies*, 59(1). <https://doi.org/10.1080/00343404.2025.2552869>

² Katso Petrakos, George, StavroulaAlexiou, and AlexandraSotiriou. 2026. "Unpacking Endogeneity: Growth, Discontent and Cohesion Policy in the EU Regions," Growth and Change: e70097. <https://doi.org/10.1111/grow.70097>.

³ Katso [Ninth Report on Economic, Social and Territorial Cohesion](#), European commission.

Kasvua ei voi käskyttää, vaan monitasoisen hallinnon laatu ratkaisee kehityksen

Kokemukset osoittavat, että negatiiviset vaikutukset kasautuvat, kun taloudellinen kehitys ei ole vain epätasainen, vaan lisäksi sitä pidetään epäoikeudenmukaisena. Monenlaisten kriisien jälkeen alueiden tulevaisuudennäkymät ovat epäilemättä Suomessakin eriarvoistuneet. Suomen alueet eivät ole keskenään yhtenäisiä, vaan kehitys on mosaiikkimaista. Kasvua ei voi käskyttää, mutta takaamalla monitasoisen hallinnon laadun Suomi voi varmistaa, että alueilla on muutoskykyä. Monitasoinen hallinto on tärkeä monimutkaisten globaalien haasteiden hallitsemiseksi ja ratkaisemiseksi.

Selonteossa annetaan oikeutetusti tunnustusta aluekehittämisen määritelmälle monitoimijaisena ja eri hallinnonaloja yhdistävänä, yhteistyöhön perustuvana toimintana on onnistunut. Aluekehittämiseen osallistuvien toimijoiden joukko on moninaistunut, kun hyvinvointialueet ja työllisyysalueet ovat aloittaneet toimintansa. Kunnat hakevat uutta roolia. Elinvoimakeskukset sekä lupa- ja valvontavirasto aloittivat toimintansa vuoden 2026 alussa. Moninaisessa toimijakentässä maakuntien liittojen rooli ja lisäarvo mielestäni korostuvat. Selonteossa on monin osin nostettu haasteeksi mahdolliset ristiriidat ja jännitteet maakuntien liittojen, keskuskaupunkien ja ELY-keskusten välillä. Tämä on liian pitkälle menevä yleistys, sillä suurelta osin yhteistyö on sujuvaa ja yhteisiin tavoitteisiin tähtäävää. Yhteistyön koordinoinnissa ja aktivoinnissa korostuu maakuntien liittojen rooli ja lisäarvo. Kokonaisvaltainen ja systeeminen lähestymistapa edellyttää samalla legitimeettiä. Kuntapohjaisella aluekehittämisjärjestelmällä tulee siksi olla jatkossakin keskeisin rooli alueiden kehittämisessä, ja sen pitää pysyä muuttumattomana etenkin suhteessa työnjakoon valtion aluehallinnon kanssa. Älykkään erikoistumisen innovaatiostrategioilla vahvistetaan tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan vaikuttavuutta alueilla. Maakuntaohjelmien osallistavan valmistelun ja toteutuksen kautta liitot vahvistavat alueen toimijoiden jaettua ymmärrystä tilannekuvasta, yhteisistä tavoitteista sekä vahvistavat ja koordinoivat maakuntien elinvoiman vahvistamisen kannalta välttämätöntä yhteistyötä.

Kansallisen ja alueellisen kumppanuuden uusi aika edellyttää käytännössä monitasoista toimivaltaa ja panostuksia EU-rahojen vivuttamiseen

Euroopan unionin monivuotinen rahoituskehys ja siihen liittyvät uudistukset ovat paraikaa neuvottelujen alla. Uudella rahoituskaudella 2028+ on tulossa perinpohjainen uudistus, jota ei ole pystytty ottamaan huomioon selonteossa. Uudistus vie osittain pohjan selonteon kriittisimmistä kohdista, erityisesti liittyen yhteensovittamisen hankaluuteen sekä kansallisen aluekehittämisen ja EU-ohjelmakausien valmisteluajataulujen kohtaamattomuuteen, mikä luo ristiriitaisuuksia aluekehittämisen suunnitteluprosesseihin. Uudistus antaa Suomelle mahdollisuuden miettiä kansallisen ja

Mats Brandt
maakuntajohtaja
Pohjanmaan liitto
18.3.2026

alueellisen tason kumppanuuden rakenteet aivan uudella tavalla. Uudistus on omiaan tekemään aluekehittämisen suunnittelusta selvästi yhtenäisempää ja strategisempaa. EU lupaakin uudistuksen kautta lisätä sisäänrakennettua joustavuutta, vaikuttavuutta ja suunniteltua reagointikykyä kriiseihin. Tämä toki edellyttää, että Suomi pystyy luomaan uutta, eikä putkihallintoa rakenneta uuden suunnitelman sisälle.

On tärkeää varmistaa, että kuntapohjaisen aluekehittämisjärjestelmän toimijat osallistuvat tulevan hallinnon valmisteluun ja toimeenpanoon. Työllisyysasioiden siirtyminen kuntapohjaisille työllisyysalueille on esimerkki asiasta, josta tulisi edellyttää valtion ja kuntasektorin työnjaon tarkastelua tulevassa kansallisessa ja alueellisessa kumppanuussuunnitelmassa.

Samalla on selvästi ennakoitavissa, että EU:lta kanavoidut rahamäärät jäsenmaille vähenevät. Yhdyn siksi tavoitteisiin, että Suomen kilpaillun EU-rahoituksen saantoa on nostettava. Jotta alueilta olisi mahdollista ponnistaa tulevan Kilpailukykyrahaston tai Horisontti-ohjelman rahoitushakuihin, on varmistettava edellytykset alueellisille toimijoille. Tarvitaan kansallinen hankevalmistelutuki ja kansallinen vastinrahoitus Brysselistä rahoitettaviin EU-hankkeisiin osallistumiseksi. Maakuntien liittojen status välittävinä toimieliminä tulee säilyttää mahdollisimman laajasti, koska tämä toiminto avaa yhteyksiä ja yhteistyömahdollisuuksia alueiden välillä ja edistää alueiden osallistumista ja Euroopan unionin eri politiikka-alueiden hyödyntämistä. Ei ole nimittäin kyse pelkästään rahavarojen jakamisesta, vaan siitä, miten alueiden kykyjä ja potentiaalia valjastetaan vaikuttavaan aluekehitykseen.